

financiële — voorname voordeelen opgeleverd, waarop we meermalen wezen.

We hebben voorloepig volkomen vrede met den status quo.

En van ons behoeft men in geen geval een voorslag te verwachten, welke aan een der beide „beginselen“ in het dusgenaamde „beding“ genoemd, het „beginseel“ der eigen inrichting en het beginsel der vrije studie, tekort zou doen.

Maar als men er dan zoo voor staat en noch de Theologische School noch de Vrije Universiteit een kwaad hart toedraagt, dan kan men gerust op enkele beweringen, welke men historisch onhoudbaar acht, den vinger leggen.

Het is zelfs raadzaam dit te doen.

Want juist in dezen tijd van vrij algemeen zwijgen, wordt er ongemerkt een opinie gevormd, die zich later zal doen gelden.

Immers, niemand zal het zich wijsmaken, dat de opleidingskwestie nooit meer aan de orde zal komen.

Als het psychologisch moment daar is, zit men er midden in, eer men het weet.

Onbewust heeft daarvoor in onzen tijd de voorbereiding plaats.

Maar dan mag ook wel acht gegeven, dat niet van één zijde een bepaalde meening wordt gepropageerd.

Daartegenover heeft men in alle kalme op grond der historie correctie aan te brengen.

Opdat later door ons of door ons nageslacht een beslissing kan worden genomen, die door de historie niet wordt gewraakt.

Men zou zoo licht zulk een beslissing van momentele factoren kunnen laten afhangen en daarmee van de goede lijn afwijken.

Inzooover dient de opleidingskwestie levendig te blijven.

Maar de oplossing blijve uit tot men in bezadigdheid en kalme daarover oordeelen kan.

Nooit worde een weg betreden, waarop niet beide partijen in volle harmonie met elkander kunnen wandelen.

Gehoor over deze kwestie zwijgen zou gelijk staan met haar te willen doodzwijgen.

En doodzwijgen laat zij zich nu eenmaal niet.

Tech hebben wij bijna er alles van gezegd, wat wij voor het oogenblik noodig rekenden.

Wij moeten binnenkort alleen nog even terugkomen op het aloude beginsel van vrije studie, eveneens door onze kerken bij de vereeniging in 1892 aanvaard.

— Christus of Christusfiguur.

Eenige maanden geleden lazen wij in een orgaan van onze richting de uitdrukking: Christusfiguur, waar klaarblijkelijk bedoeld was: Christus.

Wij alarmeerden niet aanstonds, om daarmee dit blad of den schrijver niet te signaleren.

Nu zijn artikel, althans naar de woordelijke uitdrukking, wel in het geheugen zal zijn vervaagd, willen wij erop attenderen.

Want inderdaad zit achter die beide woorden: Christus of Christusfiguur een belangrijke kwestie. Vooral in Duitschland werd er veel over geschreven.

Ook in ons land werd er de weerklank van vernomen.

Het laatste nummer van het „Weekblad voor de Vrijzinnige Hervormden“ wijdt er een heel artikel aan, waaruit duidelijk blijkt, hoe er ook onder de modernen nog gevonden worden, die van het spreken over een Jezusfiguur niet gediend zijn.

Het gaat hier om de vraag: Is Gods liefste werkelijkheid, of is het een menselijke gedachte? Jezus is tot ons gekomen met de gelijkenis van den „Verloren Zoon“. Heeft hij werkelijk geleefd, die zich wist de bringer van de Goddelijke boodschap, die in deze gelijkenis tot ons komt? Of heeft men deze woorden aan de Jezusfiguur op de lippen gelegd?

In het eerste geval is er reden tot blijdschap, reden om het engelienlied te zingen: Eere zij God in den Hooch. Maar in het andere geval kan men toch moeilijk iets van blijdschap gevoelen. Daar is alleen een menselijke vraag, maar geen Goddelijk antwoord. Wij blijven in het duister.

Het evangelie spreekt ons van Jezus, die ons den Vader heeft verklaard, vol van genade en waarheid. Dat kan geen Jezusfiguur doen; die openbaart geen leven, die ontsluit ons niet de schatkamers eener Goddelijke werkelijkheid.

Wanneer we in het evangelie niet anders hebben dan een Jezusfiguur, dan is er alleen reden tot de veruchting: Ach, dat het werkelijkheid ware! Groote blijdschap verwekt alleen de zekerheid, dat het Woord is vleesch geworden en dat het onder ons heeft gewoond.

Wanneer men van moderne zijde tegen dit dwepen met de Jezusfiguur zoo krachtig opkomt, hoe sterk moeten wij er ons dan niet tegen verzetten.

Natuurlijk hebben in het bovengenaamde stukje de orthodox-klinkende woorden een andere betekenis dan die wij er aan geven.

Maar inderdaad is hier toch de kern der zaak aangeroerd.

De term Christusfiguur duidt aan, dat men er niet zeker van is of het beeld, dat de evangeliën van Hem te aanschouwen geven, wel historisch betrouwbaar is.

Of het niet is een schepping van apostelen en

evangelisten, evenals Goethe zijn Faustfiguur, Shakespeare zijn Hamletfiguur, Dickens zijn Pickwickfiguur schiep.

En nu mogen sommigen in de Christusfiguur der Schriften nog wel een historische kern aan nemen, waarin die kern bestaat, kan niemand met zekerheid zeggen.

Het is heel iets anders in bewondering stil te houden bij de Christusfiguur, dan in aanbidding neer te knielen voor den Christus Gods.

Wat luttel beteekenis heeft het Kerstfeest voor hen, die slechts aan de Christus-idee gelooven.

Zij kunnen niet deelen in de vreugde van Gods volk, wanneer het op den Kerstdag luistert naar de boodschap van den engel: Want ziet, ik verkondig u groote blijdschap, die al den volke wezen zal, n.l., dat u heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus, de Heere, in de stad Davids.

Daarom gebruikte men in onze kringen niet argeloos den term Christusfiguur.

Hij hoort in het Gereformeerde maaleigen niet thuis.

Termen kunnen meer schade aanrichten dan men weleens denkt.

HEPP.

N.B. Ons vervolgartikel over de loochening der Gemeene Gratie moet ditmaal overstaan. H.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Socialisatie of Bedrijfsorganisatie.

VII.

Eerst is het referaat van Mr. Gerbrandy besproken, n.l. dat gedeelte, dat handelt over de socialisatie-gedachte. Voorts is een begin gemaakt met de behandeling van de vraag, of het privaatrecht als iets onschendbaars moet worden beschouwd, en deswege de socialisatie moet veroordeeld. Het roomsche standpunt, inzonderheid van prof. Aengenent, is uiteengezet, dat n.l. de privaateigendom onaanstaafbaar natuurrecht is.

Nog een enkel woord wil ik aan de roomsche beschouwing van den eigendom wijden. Zij komt hierop neer, dat het privaatrecht een dwingende eisch en een onaanstaafbaar recht is, welk recht zijn grond vindt in de natuur van den mensch. Die natuur, zooals God haar geschapen heeft, vordert een privaateigendom, en het communisme, dat dit privaatrecht wil afschaffen, doet aan het wezen van den mensch tekort. Of wil men het anders uitgedrukt: de mensch is schepsel Gods; niet door ontwikkeling geleidelijk ontstaan uit lager vormen en niet een hooger bewerkt diert; maar door God als mensch geschapen met een eigen karakter en eigen kenmerk, met eigen rechten en eigen behoeften, di. naar Gods beeld en van Zijn geslacht. En omdat de mensch beelddrager Gods is, is hij ook eigenaar, want God is de absolute bezitter van alles, en in zijn privaatrecht toont hij, dat hij naar Gods beeld werd geschapen. Dat recht heeft de Schepper hem dus gegeven; dat kan niemand hem ontnemen, en daarom moet de roomsche kerk zich met alle kracht stellen tegenover het beginsel van het communisme, dat afschaffing van privaatrecht van grond en productiemiddelen wil. Er is dus een scherpe tegenstelling tusschen catholicisme en socialisme.

Maar... nu neemt Rome ineens een draai.

Wij zouden meenen, dat wat in het natuurrecht, in het door God gegeven recht gegrond is, ook absoluut geldt, maar neen, dat leert de roomsche eigendomsbeschouwing niet. Thomas van Aquino zegt n.l. en Aengenent zegt het hem na, dat, wanneer Adam en Eva niet gezondigd hadden, de menschen wel het recht zouden gehad hebben een privaatrecht in te voeren, want dit recht steunt op het feit, dat de mensch een redelijk wezen is, maar dat de invoering ervan dan niet noodzakelijk zou zijn geweest. De privaateigendom is dus niet absoluut, maar hypothetisch noodzakelijk. Op dien grond verdedigt Rome het communaal bezit der kloosters, want, al eischt het natuurrecht den privaateigendom, voor de geestelijke orden, is het hebben van collectief bezit allerminst zonde en vergrijp aan de menselijke natuur. Hierin ligt voor ons besef een scherpe tegenspraak. De eerste verdediging van het privaatrecht, dat als een heilig bezit niet mag aangetast, en deze concessie staan o.i. lijnrecht tegenover elkander, en wanneer aan de kloosterlingen zulk een uitzondering is toegestaan, waarom dan niet anderen? Is de absolute onschendbaarheid van den privaateigendom dan nog langer te handhaven? Waarom maakt Rome ineens die onverwachte onderscheiding tusschen absolute en hypothetische noodzakelijkheid, en waarom schuift zij ineens de zonde in haar verdediging in?

Die tweedheid hangt samen met Rome's leer van het beeld Gods.

Wij belijden, dat het beeld Gods één is, of wil men, dat de mensch in eenen is gedacht en geschapen; dat er niet eerst een mensch als bloot natuurlijk wezen heeft bestaan, waaraan later de oorspronkelijke gerechtigheid van buiten opgelegd of van boven toegevoegd werd, maar dat het gansche beeld Gods met den mensch samenvalt. Doch Rome oordeelt anders. Zij stelt het zoo voor, dat de mensch wel geschapen is naar Gods beeld,

maar dat er onderscheid moet gemaakt tusschen beeld en gelijkenis. Het beeld Gods is dit, dat de mensch bestaat zonder de gerechtigheid en heiligheid, en dus alleen heeft een natuurlijk bestaan. In dat geval heeft hij nog wel een godsdienstig en zedelijk leven, maar slechts in dien grond en in die mate, als uit de natuurlijke religie en de natuurlijke moraal voortvloeien kan. Het blijft tot en binnen deze aarde beperkt; het brengt hem nooit tot de hemelsche zaligheid, en op dit natuurlijk standpunt is er van een onmiddellijke aanschouwing Gods geen sprake. Echter, al is dit alles in het afgetrokken mogelijk, en al ligt dit in het beeld Gods opgesloten, in de werkelijkheid is zulks hoogst moeilijk. De mensch is n.l. een stoffelijk wezen. Hem is volgens Rome ook voor den val de begeerlijkheid eigen. Die begeerlijkheid is al is zij op zichzelf nog geen zonde, toch een gemakkelijke aanleiding tot zondigen, en daarom loopt de geest gevaar door het vleesch te worden overheerscht.

Daarom heeft God den mensch meer geschonken. Hij laat het niet bij Zijn beeld.

Hij formeert hem ook met Zijn gelijkenis, (het donum superadditum), en voegt aan hem toe de oorspronkelijke gerechtigheid, waardoor hij uit den natuurlijken staat tot een hooger bovennatuurlijk standpunt opgeheven wordt. Hierdoor bereikt God tweedreef doel. In de eerste plaats kan een mensch met behulp van dit bovennatuurlijk toevoegsel zeer gemakkelijk de begeerlijkheid, die aan het vleesch van nature eigen is, in toom houden, bedwingen en onderdrukken; en ten andere kan hij, door de bovennatuurlijke plichten te volbrengen, ook een bovennatuurlijke zaligheid verwerven. Het bovennatuurlijk toevoegsel van de oorspronkelijke gerechtigheid, d.i. dus de gelijkenis, die bij het beeld komt, doet derhalve tweedreef dienst: het strekt tot een teugel voor het vleesch, en baant een weg van verdiensten naar den hemel¹⁾.

Wat heeft dit nu met de leer van den eigendom te maken?

Laat ik vooraf deze opmerking mogen maken, dat de leer van Rome leidt tot een tweevoudige conceptie van den mensch. Voor Rome is er niet één idee en één zedewet en één bestemming, maar er is een tweevoudige idee en zedewet²⁾. Er is een zedewet voor den natuurlijken mensch, die alleen het beeld Gods bezit, en een voor den mensch, die de gelijkenis er bij ontvangen heeft, en er is dus rang en klasse en stand in het ethische en religieuze leven. Het eerst is de eerste mensch van God verwijderd; van de menschen staat het dichtst bij Hem, die, welke ook de oorspronkelijke gerechtigheid ontvangen heeft, en in de laatste klasse is ook weer onderscheid. Er zijn clerici en leken, monniken en gewone menschen, lagere en hogere moraal³⁾. En in deze lijn ligt ook de dualistische leer van den eigendom. Het privaatrecht is volgens Rome in het natuurrecht gegrond, en behoort dus tot den „natuurlijken mensch“, d.i. tot den mensch, die alleen het beeld Gods ontving. Maar de later toegevoegde gelijkenis, de van buiten opgelegde gerechtigheid, (het donum superadditum) maakte het niet noodzakelijk, dat van het in de natuur gepronke recht om het privaatrecht in te voeren, ook in de praktijk werd gebruik gemaakt. Immers, die toegevoegde gerechtigheid houdt de begeerlijkheid in toom. Zij overheerscht de macht van het stoffelijke. Zij bedwingt den invloed van het vleesch, m.a.w. zij onderdrukt alles, wat nu in deze bedeeeling den privaateigendom eischt en noodzakelijk maakt. Doch daaruit volgt terstond, dat, wanneer door de zonde die gelijkenis, die oorspronkelijke gerechtigheid verloren gaat, en begeerlijkheid en stoffelijkheid de vrije teugel gelaten wordt, het privaatrecht terstond moet intreden. Dan, in de wereld van zonde, is het noodzakelijk, omdat anders talent en vlijt hun prikkel zouden missen; een ordelijke samenleving niet mogelijk zou zijn, en de deur zou opengezet worden voor onderlingen nijd, wangunst en tweedracht.

En nu de tweede conclusie.

Uit deze opvatting van het beeld Gods vloeit ook voort, dat, waar de oorspronkelijke gerechtigheid terugkeerde, het privaatrecht niet absoluut noodzakelijk is. Wel kunnen de gewone leken, omdat hun heiligheid nog niet zoover gevorderd is, er niet zonder, en kan het maatschappelijk geheel dezen vorm van eigendom niet missen, maar degenen, die op een hogere trap van heiligheid staan, h.v. de kloosterlingen, hebben het privaatrecht niet nodig. Zij, die, zooals Aengenent het uitdrukt, de onvolmaaktheden der menselijke natuur door hun voortdurend streven naar heiligheid trachten te onderdrukken, mogen collectieven eigendom bezitten, en voor hen is de communale vorm geoorloofd. En zoo werkt zelfs in dit sociologisch vraagstuk de grondbeschouwing van Rome, en met name de hiërarchische gedachte, door, en blijkt het weder-

¹⁾ Zie Dr. H. Bavinck, Gereformeerde Dogmatiek II, blz. 576—587 en Magnalia Dei, blz. 227, 228.

²⁾ Eigenlijk moest ik spreken van een drievoudige idee, omdat de roomschen behalve de twee genoemde menschen, nog een derde, den homo praeternaturalis, hebben aangenomen. Doch deze onderscheiding voert ons te ver op het dogmatisch terrein en wordt daarom weggelaten.

³⁾ Bavinck, Dogmatiek II, blz. 584.